

UZASADNIENIE

Zarządzenie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie w sprawie zezwolenia na czynności podlegające zakazom, w stosunku do bobra europejskiego (*Castor fiber*) – zwanego dalej „bobrem”, wykonuje delegację zawartą w art. 56 a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2015 r. poz. 1651 i 1936 oraz z 2016 r. poz. 422). Przepis ten stanowi, że regionalny dyrektor ochrony środowiska może zezwolić na obszarze swojego działania, na czas określony, nie dłuższy niż 5 lat, w drodze aktu prawa miejscowego w formie zarządzenia, m.in. w stosunku do bobra, na czynności podlegające zakazom określonym w art. 52 ust. 1 powyższej ustawy, oraz wymienionym w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz. U. z 2014 r. poz. 1348).

Bóbr europejski został wymieniony pod poz. 5 – załącznika nr 2 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt i jest gatunkiem objętym częściową ochroną prawną. Obserwowany w ostatnim dziesięcioleciu wzrost działalności środowiskowej bobrów, obok pozytywnych efektów w postaci tworzenia nowych wilgotnych i bagiennych siedlisk, a także małych zbiorników retencyjnych, przyczynił się również do powstawania coraz większych szkód w gospodarce człowieka. Terenami szczególnie narażonymi na szkodliwą działalność bobrów są obszary wokół cieków wodnych i wód stojących, gdzie zwierzę to znajduje dogodne warunki siedliskowe. Obwałowania wzdłuż cieków i wód oraz inne urządzenia hydrotechniczne wpływające na stan bezpieczeństwa powodziowego doznają istotnych uszkodzeń ze strony bobrów. Stała obecność wody oraz bazy żerowej w postaci drzew i krzewów są podstawowymi czynnikami warunkującymi obecność tych zwierząt na opisywanych terenach. Z uwagi na niską aktywność ludzi, miejsca te stwarzają doskonałe warunki dla funkcjonowania bobrów. Wyrządzane szkody dotyczą:

- grobli stawowych i obwałowań zbiorników wodnych gdzie bobry kopią nory;
- łąk i pastwisk ulegających degradacji w wyniku długotrwałego zalegania wody oraz kopanych nor w gruncie;
- zgryzanych zadrzewień wzdłuż cieków wodnych.

Podobna sytuacja ma miejsce w brzegach cieków wodnych (szczególnie na uregulowanych odcinkach), gdzie uszkodzenie skarp prowadzi do deformacji koryt. Na rzekach bobry budują tamy, których celem jest piętrzenie wody w celu stworzenia odpowiednich dla nich warunków siedliskowych. Działalność ta prowadzi do utrudnień w przepływie wód, zwiększając tym samym zagrożenie podtopieniami. W wyniku bytowania bobrów zagrożone jest także prawidłowe funkcjonowanie, a tym samym bezpieczeństwo jazów wodnych, przepustów, mostów wiaduktów, a także zapór zbiorników wodnych. Urządzenia wodne, uszkodzone bądź niesprawne wskutek funkcjonowania bobrów stanowią zagrożenie dla zdrowia i bezpieczeństwa powszechnego, co wymaga podejmowania przez właścicieli i zarządców nieustannych działań naprawczych generujących wysokie koszty.

Celem niniejszego zarządzenia jest przede wszystkim ograniczenie szkód wyrządzanych przez omawiany gatunek we wspomnianych wcześniej urządzeniach wodnych, za których stan odpowiadają ich właściciele, zarządcy i dzierżawcy. Umożliwienie wykonywania czynności zakazanych w stosunku do omawianego gatunku przyczyni się do ograniczenia strat materialnych spowodowanych zalaniem gruntów rolnych, zniszczeniem grobli w stawach hodowlanych i stratami w rybostanie; bezpiecznego użytkowania gruntów i wypasu zwierząt gospodarskich na terenach przyległych do cieków wodnych. Podjęcie czynności wskazanych w zarządzeniu przyczyni się do ograniczenia szkód wyrządzonych przez ten gatunek oraz przełoży się na sprawne działanie urządzeń wodnych, a tym samym zmniejszenie ryzyka podtopień i powodzi.

W opracowaniach dotyczących bobra podaje się teoretyczną wielkość populacji bobra europejskiego w Polsce zapewniającą jego zachowanie we właściwym stanie ochrony. Wielkość krajowej populacji, stanowiąca optymalną ilość rodzin, gwarantującą ciągłość reprodukcyjną populacji, może wynosić

3529 stanowisk bobrowych. Przyjmując, że w Polsce średnia liczebność stanowiska bobrów wynosi około 3,7 osobników, szacunkową wielkość populacji zapewniającą jej stabilność i zachowanie we właściwym stanie ochrony można określić na ok. 13 057 osobników. Opisywany gatunek już dawno przekroczył tę wartość i wykazuje bardzo silny wzrost populacji. Według danych GUS w roku 2000 na terenie Polski populacja bobra wynosiła 24 464 osobników, w 2010 r. 68 993 osobników, a w 2013 już 96 658 osobników. Tendencję znacznego wzrostu populacji bobra na terenie województwa mazowieckiego potwierdzają obserwacje własne poczynione przez pracowników Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie. Doszło do przegęszczenia populacji, co objawia się zajmowaniem suboptymalnych siedlisk i dotychczas uważanych za nieodpowiednie dla egzystencji tego gatunku. Osobniki zasiedlają płytkie rowy melioracyjne, małe oczka wodne wykopane w ogrodach przydomowych, kanały przebiegające wzdłuż ruchliwych szlaków komunikacyjnych czy też przydrożne rowy i nasypy.

Brak naturalnych wrogów dodatkowo skutkuje dalszym wzrostem populacji. Zwierzęta powodują obecnie duże straty gospodarcze. Analiza zgłaszanych wniosków przez poszkodowanych do oszacowania i wypłaty odszkodowania za szkody powodowane przez bobry potwierdza wzrost strat gospodarczych. W 2009 roku liczba wypłaconych odszkodowań na terenie województwa mazowieckiego wyniosła 297 zgłoszeń, a w 2015 roku osiągnęła liczbę 1215 zgłoszeń, co daje ponad czterokrotny przyrost szacowanych zgłoszeń. Wartość wypłaconych odszkodowań w analizowanych czasie wzrosła ponad 6,8 razy, tj. od kwoty 855 417,00 zł w 2009 roku do 5 863 430,72 zł w 2015 roku. Informacje te świadczą o ciągłym dynamicznym wzroście populacji bobra w województwie mazowieckim, czego skutkiem jest ilość wyrządzanych szkód w różnych rodzajach mienia.

Warto podkreślić, iż przeniesienie bobrów, jak wynika z opracowania „*Bóbr – inżynier środowiska*” (2013., P. Janiszewski, Daunpol Sp. Z o.o., Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie) jest mało skuteczne, wiąże się z dużymi kosztami przesiedlenia oraz z trudnością znalezienia nowego, dogodnego siedliska dla schwytych osobników. Ten sposób sprawdza się jedynie w indywidualnych przypadkach, a stanowiska, z których odławiane były bobry są w niedługim czasie zasiedlane przez nowe osobniki z lokalnej populacji. Zastosowanie na szeroką skalę metod minimalizowania szkód nie jest możliwe ze względu na wysokie koszty i brak środków finansowych na ten cel. Koszty zastosowania rozwiązań takich jak np. rury przelewowe w tamach i ich regularnej konserwacji często znacznie przekraczają wartość szkód. W wielu przypadkach rozwiązania alternatywne do odstrzału nie są możliwe do zastosowania lub nie przynoszą oczekiwanych skutków, są mało efektywne. Mając na uwadze powyższe, proponuje się działania kompleksowe – stosowanie rozwiązań minimalizujących konflikty między bobrem, a człowiekiem w miejscach, gdzie jest to możliwe i uzasadnione (również ekonomicznie) oraz likwidacja stanowisk bobra w miejscach, gdzie ze względu na powodowane dotkliwe szkody zwierzęta te nie powinny występować. Przyjęte działania polegające na odstrzale redukcyjnym nie wykluczają stosowania innych działań wspomagających minimalizowanie uciążliwości związanych z występowaniem bobrów.

W ciągu kilku ostatnich lat Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie podejmowała działania zmierzające do ograniczenia szkód powodowanych przez bobry m.in. poprzez realizację projektu pn. *Ograniczanie szkód materialnych wyrządzanych przez bobry w gospodarstwach rolnych i leśnych*. W ramach projektu grodzono wytypowane działki i gospodarstwa rolne, na terenie, których w latach poprzednich odnotowano szkody, a w tamy bobrowe wstawiono rury, ograniczając w ten sposób zalewanie przyległych łąk i upraw. W latach 2012 - 2015 na terenie województwa mazowieckiego wykonano zabezpieczenia przed szkodami w formie ogrodzeń w 23 gospodarstwach i 80 zabezpieczeń w postaci montażu przepustów w tamach bobrowych. Koszty realizacji tych działań wzrosły z 3 750,00 zł w 2012 roku do kwoty 104 845,70 zł w 2015 roku. W 2016 roku planowana jest kontynuacja działań poprzez grodzienie 12 gospodarstw i montaż 10 rur, szacowany koszt realizacji wyniesie ponad 100 000,00 zł.

Od wielu lat Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie oprócz działań minimalizujących prowadzi także działania edukacyjne w zakresie możliwości prawnych i technicznych zabezpieczenia gospodarstw przed szkodami wyrządzanymi przez bobry. Wydany został poradnik *Bóbr – inżynier środowiska*, w którym opisano metody zapobiegania szkodom wyrządzanym przez bobry, a także sposoby zmniejszania negatywnych skutków ich działalności. Poradnik jest systematycznie przekazywany poszkodowanym podczas oględzin szkód dokonywanych

przez pracowników RDOŚ w Warszawie. W latach 2014-2015 Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie wydał 233 decyzje na odstępowania od zakazów w tym m.in. rozbieranie tam, chwywanie i przenoszenie w inne lokalizacje na rozbiórkę ok. 5000 tam bobrowych. Jednak te wszystkie działania nie zatrzymały tendencji wzrostu populacji bobra w naszym województwie, a w rezultacie doszło do przegęszczenia populacji, co objawia się zajmowaniem przez osobniki tego gatunku siedlisk jeszcze do niedawna uznawanych za nieodpowiednie tj. płytkie rowy melioracyjne, małe oczka wodne, przydrożne rowy. W niniejszej sprawie brak jest rozwiązań alternatywnych w stosunku do celu jaki założono. Rozwiązania alternatywne, takie jak np. przemieszczenie lub niszczenie tam, nor, żeremi bobrów nie prowadzą do trwałego rozwiązania problemu. Ponadto w przypadku bobra, który jest objęty częściową ochroną gatunkową dopuszcza się możliwość redukcji populacji co wynika z definicji ochrony gatunkowej zawartej w art. 5 pkt 4 ustawy o ochronie przyrody, która brzmi „ochrona częściowa – ochronę gatunków roślin, zwierząt i grzybów dopuszczającą możliwość redukcji liczebności populacji oraz pozyskiwania osobników tych gatunków lub ich części”.

W kontekście powyższego, eliminacja bobrów w ilości wskazanej niniejszym zarządzeniem tj. 648 osobników będzie skutkowało ograniczeniem populacji gatunku maksymalnie o ok. 3,8 % populacji tego gatunku na terenie województwa mazowieckiego. Wszystkie przygotowane przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie, projekty zarządzeń zezwalających na odstrzał dotyczą maksymalnie 2141 osobników w przeciągu 3 lat, co stanowi 12,6% populacji tego gatunku na terenie województwa mazowieckiego. Średni przyrost naturalny populacji bobra w latach 2010-2015 wg danych dotyczących liczebności bobra podawanych przez GUS wynosi około 10 % rocznie. Wielkość odstrzału bobra jest, zatem zbliżona do średniej wielkości przyrostu naturalnego populacji w województwie mazowieckim. Uwzględniając fakt, że zezwolenie dotyczy liczby osobników możliwych do odstrzału w 3 letnim okresie obowiązywania zarządzenia, rzeczywista roczna wielkość odstrzału bobra będzie niższa od średniej wielkości przyrostu naturalnego populacji. Ponadto, warto również mieć na uwadze, że właściwy stan ochrony musi być zachowany w regionie biogeograficznym w skali całego kraju. W związku z powyższym nie występuje zagrożenie nawet, jeśli dojdzie do obniżenia liczebności lokalnej populacji. Tym samym wydawane zarządzenia nie stwarzają ryzyka pogorszenia stanu ochrony w skali kraju.

Ograniczenie populacji bobrów w gminach wskazanych w niniejszym zarządzeniu nie wpłynie również znacząco negatywnie na cele ochrony obszarów Natura 2000, ponieważ miejsca wskazane do wykonania czynności zakazanych (zabijania) w zarządzeniu położone są poza granicami obszarów Natura, 2000 w których bóbr jest przedmiotem ochrony. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie przygotowując projekt zarządzenia zezwalającego na odstrzał bobra dokonał szczegółowej analizy jego wpływu na obszary Natura 2000. Projekt zarządzenia, w niewielkiej części, dotyczy terenów położonych w międzywalu w Dolinie Środkowej Wisły PLB140004, w którym działalność bobrów stanowi zagrożenie dla budowli hydrotechnicznych. Należy również mieć na uwadze, że zarządzenie nie obejmuje rozbiórki tam, w związku, z czym obecny stan siedlisk po odstrzale bobrów zostanie utrzymany, tym samym wpływ na inne gatunki i siedliska będące przedmiotem ochrony nie będzie znaczący. Monitoring stanu populacji prowadzony będzie w ujęciu rocznym przez Polski Związek Łowiecki, tak, więc będzie możliwe coroczne analizowanie zmian liczebność populacji i podejmowanie właściwych decyzji dotyczących kontynuowania bądź zaprzestania odstrzału.

Biorąc pod uwagę powyższe zostaną zachowane warunki określone w art. 56 a ust. 2 pkt 2 ustawy o ochronie przyrody.

Przepis wynikający z art. 56a ust. 4 pkt 8 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody dotyczący warunków realizacji wynikających z potrzeb ochrony populacji chronionych gatunków zwierząt i ich siedlisk, został spełniony. W treści zarządzenia zawarte są zapisy uwzględniające ochronę populacji bobra europejskiego i jego siedlisk, wynikające z wyżej wskazanego artykułu ustawy o ochronie przyrody. Mając na uwadze powyższy przepis, odstrzał ograniczono do wykonywania wyłącznie w miejscach, w których bobry powodują znaczące szkody poprzez

podtapianie gruntów oraz niszczenie plodów i upraw rolnych, infrastruktury technicznej i innych rodzajów mienia, w taki sposób, aby wyeliminować całe stanowisko bobra, w celu uniknięcia rozproszenia się lokalnych populacji. Uwzględniając biologię bobra, w tym okres rozrodu i wychowu młodych, odpowiednio ograniczono termin wykonania odstrzału. Ponadto, odstrzału mogą dokonywać jedynie osoby, które odbędą przeszkolenie oraz posiadają wiedzę z zakresu ochrony gatunkowej bobra i zasad postępowania przy ograniczaniu liczebności populacji bobrów

Projekt przedmiotowego zarządzenia został udostępniony społeczności lokalnej w dniach 10 - 14 października 2016 r., poprzez wywieszenie w siedzibie Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie, siedzibie Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie w Wydziale Spraw Terenowych II w Radomiu oraz w siedzibach właściwych urzędów gmin oraz w Biuletynie Informacji Publicznej Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie. W wyznaczonym terminie wpłynęły następujące uwagi:

- Klub Przyrodników:

- 1) *Brak spełnienia przesłanki art. 56a ust. 2 ustawy o ochronie przyrody, zarządzenie z art. 56a może być wydane, jeżeli czynności, których dotyczy zarządzenie, nie są szkodliwe dla zachowania we właściwym stanie dziko występujących populacji gatunków objętych zarządzeniem – uwagę odrzucono.*

Nie jest prawdą, iż w obecnej sytuacji lokalne zmniejszenie liczebności populacji bobra jest jednoznaczne z pogorszeniem stanu ochrony danego gatunku. Zdaniem RDOŚ, stan ochrony bobra europejskiego w województwie mazowieckim jak również, w Polsce jest właściwy. Oznacza to, że jest on trwałym i niezagrażonym składnikiem właściwego dla niego siedliska. Bóbr w dużej części województwa wypełnił właściwe dla tego gatunku nisze ekologiczne, czego efektem jest kolonizacja nowych – suboptymalnych oraz wcześniej uważanych za nieodpowiednie dla tego gatunku ekosystemów tj. sady, pola orne (uprawy rzepaku, marchwi, kukurydzy itd., działki rekreacyjne, obszary miejskie i przemysłowe, rowy, kanały, okolice oczyszczalni ścieków, stawy hodowlane, a nawet stare odcinki kanalizacji miejskiej np. Warszawa - Praga Południe). Projekty zarządzeń zezwalających na redukcję populacji bobrów dotyczą maksymalnie 2141 osobników w ciągu 3 lat, co stanowi 12,6% populacji tego gatunku na terenie województwa mazowieckiego. Średni przyrost naturalny populacji bobra w latach 2010-2015 wg danych dotyczących liczebności bobra podawanych przez GUS wynosi około 10 % rocznie. Wielkość odstrzału bobra jest, zatem zbliżona do średniej wielkości przyrostu naturalnego populacji w województwie mazowieckim. Uwzględniając fakt, że zezwolenie dotyczy liczby osobników możliwych do odstrzału w 3 letnim okresie obowiązywania zarządzenia, rzeczywista roczna wielkość odstrzału bobra będzie niższa od średniej wielkości przyrostu naturalnego populacji.

Inwentaryzacja wykonana przez firmę EMPEKO oparta była o metodę ankietową, a więc podobną do kwestionowanej przez Państwa metodyki zbierania danych na temat liczebności bobrów, obowiązującej w GUS. Informacje dotyczące występowania bobra przekazane w ankietach nie obejmowały całego obszaru kraju i precyzowały lokalizację stanowisk, nie wskazywały zaś dokładnej liczebności populacji w kraju. Dla wiarygodnej oceny stanu populacji posłużono się więc danymi z wielu instytucji i dostępnych źródeł. Operowanie przez Państwo wyrzykowymi danymi dla potwierdzenia stawianych hipotez jest pozbawione aspektów merytorycznych i prowadzi do błędnych wniosków.

- 2) *Brak spełnienia przesłanki art. 56a ust. 2 ustawy o ochronie przyrody, zarządzenie z art. 56a może być wydane, gdy wynika to z konieczności ograniczenia poważnych szkód w odniesieniu do upraw rolnych, inwentarza żywego, lasów, rybostanu, wody lub innych rodzajów mienia Przesłanka ta wymaga, by:*

- *normy zarządzenia jasno i jednoznacznie wprowadzały odstępstwo tam i tylko tam, gdzie rzeczywiście występują szkody w mieniu,*
- *szkody te były poważne,*
- *istniała konieczność ich ograniczenia,*
- *a wreszcie, by udzielone odstępstwo z wysoką pewnością prowadziło do ograniczenia tych szkód.*

- uwagę częściowo uwzględniono.

Mając na uwadze migracje zwierząt i pojawianie się szkód, co roku na nowych obszarach, nie zawsze w zarządzeniach możliwe jest dokładne określenie miejsc największego zagrożenia szkodami w ciągu kolejnych 3 lat, ze szczególnością uwzględniającą poszczególne działki ewidencyjne, ciekę, czy rowy melioracyjne. W związku z powyższym w zarządzeniach lokalizacje zostały wskazane z różną dokładnością. Są to: działki ewidencyjne, obręby ewidencyjne z uszczegółowieniem np. do terenów stawów hodowlanych, kompleksów łąk oraz obszary gmin czy też obwody łowieckie z wyłączeniem gruntów leśnych. Wszystkie jednak mają czytelne, ściśle określone granice. Bliska współpraca Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Warszawie z Polskim Związkiem Łowieckim oraz fakt, że z uwagi na strukturę PZŁ (art. 32 ustawy Prawo łowieckie), wszyscy członkowie tej organizacji, osoby fizyczne – poszczególni myśliwi i prawne – koła łowieckie, są zobligowani do wykonywania zarządzeń, instrukcji oraz poleceń jednostek nadrzędnych, zagwarantują, że odstrzał będzie wykonywany na terenach, na których szkody są najbardziej dotkliwe.

Analiza zgłaszanych wniosków przez poszkodowanych do oszacowania i wypłaty odszkodowania za szkody powodowane przez bobry potwierdza wzrost strat gospodarczych. W 2009 roku liczba wypłaconych odszkodowań na terenie województwa mazowieckiego wyniosła 297 zgłoszeń, a w 2015 roku osiągnęła liczbę 1215 zgłoszeń, co daje ponad czterokrotny przyrost szacowanych zgłoszeń. Wartość wypłaconych odszkodowań w analizowanym czasie wzrosła ponad 6,8 razy, tj. od kwoty 855 417,00 zł w 2009 roku do 5 863 430,72 zł w 2015 roku. Informacje te świadczą o ciągłym, dynamicznym wzroście populacji bobra w województwie mazowieckim, czego skutkiem jest ilość wyrządzanych szkód w różnych rodzajach mienia – również drogi, linie PKP, budynki gospodarcze, historyczne parki podworskie. Działalnością bobrów są zagrożone również cele ochrony w rezerwatach przyrody np. rez. Dębniak – niszczenie wiekowego drzewostanu dębowego, jak również przedmioty ochrony w obszarach Natura 2000 np. Torfowiska Czernik, gdzie w wyniku działalności bobrów cel ochrony – torfowiska przejściowe - został zatopiony. Bóbr jest ssakiem, który w największym stopniu potrafi przekształcić otoczenie do swoich potrzeb biologicznych. W związku z tym poza swoim naturalnym środowiskiem występowania (lasy, obszary bagienne, doliny rzeczne) stał się gatunkiem konfliktowym. Mając świadomość pozytywnej roli gatunku w środowisku i usług ekosystemowych pełnionych przez bobra należy jednak mieć na uwadze, iż szkody wyrządzane przez ten gatunek często są poważne, a ich usunięcie zwykle jest możliwe dopiero po likwidacji stanowiska bobrowego. Dlatego też projekty zarządzeń zostały uzupełnione o zapis mówiący, iż odstrzały mają być wykonywane wyłącznie w miejscach konfliktowych, gdzie bobry wyrządzają największe szkody. Zmniejszenie liczby stanowisk, spowoduje, że młode wędrujące bobry zajmą niszę, zajmowaną dotychczas przez inną rodzinę bobrową, nie zajmując tym samym nowych obszarów, gdzie dostosowując środowisko do swoich potrzeb, mogłyby wyrządzać kolejne szkody. Powyższe daje pewność, iż przesłanka z art. 56 a ust 2 jest spełniona, co daje podstawę do wydania zarządzeń zezwalających na redukcję populacji bobra europejskiego.

3) *Odstrzał bobrów przez myśliwych na zasadach regulowanych zarządzeniem nie powinien z zasady dotyczyć terenów leśnych - uwagę częściowo uwzględniono.*

Uwaga została częściowo uwzględniona. Projekty zarządzeń zostały uzupełnione o zapis mówiący, o wyłączeniu terenów leśnych, będących własnością Skarbu Państwa, gdyż obecność bobra na tych terenach nie powoduje znaczących strat w gospodarce rolnej, a działalność biocenotwórcza tego gatunku wpływa pozytywnie na stosunki wodne i bioróżnorodność w ekosystemach leśnych. Celem zarządzeń nie jest zmiana ekologii gatunku – zmiana środowiska życia, co z uwagi na coraz częstsze występowania gatunku na terenach miast wydaje się to wręcz niewykonalne, a ograniczeniu populacji w miejscach najbardziej konfliktowych, w których bobry pojawiły się w wyniku braku odpowiedniej powierzchni naturalnych biotopów.

4) *Brak spełnienia przesłanki art. 56a ust. 2 ustawy o ochronie przyrody, zarządzenie z art. 56a może być wydane tylko pod warunkiem braku rozwiązań alternatywnych. Wymagana ustawą*

przesłanka braku rozwiązań alternatywnych nie została przekonująco uzasadniona - uwagę odrzucono.

Odnosząc się do warunku wskazanego w art. 56a ust. 2 ustawy o ochronie przyrody dotyczącego rozwiązań alternatywnych, należy zauważyć, że zastosowanie na szeroką skalę metod minimalizowania szkód nie jest możliwe ze względu na wysokie koszty, brak środków finansowych na ten cel. Koszty zastosowania rozwiązań takich jak np. rury przelewowe w tamach i ich regularna konserwacja często znacznie przekraczają wartość szkód. W wielu przypadkach rozwiązania alternatywne w stosunku do odstrzału nie są możliwe do zastosowania lub nie przynoszą oczekiwanych efektów. Mając na uwadze powyższe, stosowanie rozwiązań minimalizujących konflikty między bobrem, a człowiekiem przeprowadza się w miejscach, gdzie jest to możliwe i uzasadnione (również ekonomicznie). Likwidację stanowisk bobra zaplanowano wyłącznie w miejscach, gdzie ze względu na powodowane dotkliwe szkody zwierzęta te nie powinny występować. Należy podkreślić, że przyjęte działania polegające na odstrzale redukcyjnym nie wykluczają stosowania innych działań wspomagających minimalizowanie uciążliwości związanych z występowaniem tych zwierząt.

W ciągu kilku ostatnich lat Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie podejmowała działania zmierzające do ograniczenia szkód powodowanych przez bobry m.in. poprzez realizację projektu pn. *Ograniczanie szkód materialnych wyrządzanych przez bobry w gospodarstwach rolnych i leśnych*. W ramach projektu grodzono wytypowane działki i gospodarstwa rolne, na terenie, których w latach poprzednich odnotowano szkody, a w tamy bobrowe wstawiono rury, ograniczając w ten sposób zalewanie przyległych łąk i upraw. W latach 2012 - 2015 na terenie województwa mazowieckiego wykonano zabezpieczenia przed szkodami w formie ogrodzeń w 23 gospodarstwach i 80 zabezpieczeń w postaci montażu przepustów w tamach bobrowych. Koszty realizacji tych działań wzrosły z 3 750,00 zł w 2012 roku do kwoty 104 845,70 zł w 2015 roku. W 2016 roku planowana jest kontynuacja działań poprzez grozienie 12 gospodarstw i montaż 10 rur, szacowany koszt realizacji wyniesie ponad 100 0000,00 zł.

Od lat Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie oprócz działań minimalizujących prowadzi także działania edukacyjne w zakresie możliwości prawnych i technicznych zabezpieczania gospodarstw przed szkodami wyrządzanymi przez bobry. Wydany został poradnik *Bóbr – inżynier środowiska*, w którym opisano metody zapobiegania szkodom wyrządzanym przez bobry, a także sposoby zmniejszania negatywnych skutków ich działalności. Poradnik jest systematycznie przekazywany poszkodowanym podczas oględzin szkód dokonywanych przez pracowników RDOŚ w Warszawie. W latach 2014-2015 Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie wydał 233 decyzje na odstępstwa od zakazów w tym m.in. rozbieranie tam, chwywanie i przenoszenie w inne lokalizacje na rozbiórkę ok. 5000 tam bobrowych. Jednak te wszystkie działania nie zatrzymały tendencji wzrostowej populacji bobra w naszym województwie, a w rezultacie doszło do przegęszczenia populacji, co objawia się zajmowaniem przez osobniki tego gatunku siedlisk jeszcze do niedawna uznawanych za nieodpowiednie tj. płytkie rowy melioracyjne, małe oczka wodne, przydrożne rowy, nasypy kolejowe, miasta, parki miejskie itp.

5) *W przypadku objęcia zarządzeniem także obszarów Natura 2000, wydanie zarządzenia musi być poprzedzone analizą oddziaływania na obszar Natura 2000 z punktu widzenia celów jego ochrony. Analiza ta nie może być ograniczona do wpływu na samą populację bobra w tych obszarach. Musi obejmować także ocenę wpływu na inne przedmioty ochrony, potencjalnie zależne od rozlewisk bobrowych (np. wydra, zalotka większa, płazy, ptaki wodno-błotne).* – uwagę odrzucono.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie przygotowując projekt zarządzenia zezwalającego na redukcję populacji bobra dokonał szczegółowej analizy ich wpływu na obszary Natura 2000. W tym celu wykluczono obszary, w których bóbr jest przedmiotem ochrony, jak również przeanalizowano wpływ redukcji tego gatunku na inne przedmioty ochrony – w tym ptaki (np. derkacz, kulik wielki itp.), siedliska przyrodnicze np. łąki świeże. Projekt zarządzenia obejmuje niewielkie powierzchnie terenów położonych w obszarze specjalnej ochrony ptaków w Dolinie

Środkowej Wisły PLB140004, których fragment zostały objęte zarządzeniem, obejmuje głównie tereny położonych we fragmencie międzywala.

Zapisy w planie zadań ochronnych ustanowionego dla tego obszaru Natura 2000, dotyczące terenów objętych zarządzeniem, wskazują na konieczność utrzymania użytkowania trwałych użytków zielonych, co stoi niejednokrotnie w sprzeczności z działalnością bobrów. W dłuższej perspektywie czasowej działalność bobrów mogłaby doprowadzić do zaniechania użytkowania łąk, co z kolei spowoduje degradację chronionych siedlisk ptaków wodno-błotnych.

Należy również podkreślić, że zarządzenia nie obejmują rozbiórki tam bobrowych, w związku, z czym obecny stan siedlisk po odstrzale zostanie utrzymany, tym samym wpływ na inne gatunki i siedliska będące przedmiotami ochrony nie zostanie pogorszony.

Monitoring stanu populacji prowadzony będzie w ujęciu rocznym przez Polski Związek Łowiecki, tak, więc będzie możliwe coroczne analizowanie zmian liczebności populacji i podejmowanie właściwych decyzji dotyczących kontynuowania bądź zaprzestania redukcji.

- 6) *Zgodnie z art. 56a ust. 4 pkt 1, zarządzenie powinno określać podmioty, które będą wykonywały czynności, których dotyczy odstępstwo. Zrozumiałe jest przy tym, że gdy wskazana jest osoba prawna, to może ona działać przez osoby fizyczne, działające jednak na jej rzecz i w jej imieniu – np. na podstawie nawiązanego z podmiotem upoważnionym stosunku pracy, zlecenia czy choćby wolontariatu. Nie można jednak w zarządzeniu upoważniać wskazanych podmiotów do dalszego delegowania uprawnień. – uwagę odrzucono.*

Zgodnie z art. 32 ust. 1, ustawy Prawo łowieckie z dnia 13 października 1995 roku, Polski Związek Łowiecki jest zrzeszeniem osób fizycznych i prawnych, które prowadzą gospodarke łowiecką poprzez hodowlę i pozyskiwanie zwierzyny oraz działają na rzecz jej ochrony poprzez regulację liczebności populacji zwierząt łownych. Wszyscy myśliwi będący obywatelami Polskimi wykonujący polowanie na terenie Polski są członkami PZŁ. Zgodnie z przyjętym porozumieniem osoby wykonujące odstrzał będą działały na terenie swoich obwodów łowieckich oraz będą stosowanie przeszkolone w zakresie biologii i ekologii bobra. Uznaje się, że myśliwi wykonujący odstrzał będą działali na rzecz i w imieniu PZŁ.

Zgodnie z art. 34 pkt 2 ustawy Prawo łowieckie z dnia 13 października 1995 roku do zadań Polskiego Związku Łowieckiego należy współdziałanie z administracją rządową i samorządową, jednostkami organizacyjnymi Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe i parkami narodowymi oraz organizacjami społecznymi w ochronie środowiska przyrodniczego, w zachowaniu i rozwoju populacji zwierząt łownych i innych zwierząt dziko żyjących. Należy zaznaczyć, że powyższe działania może być także rozumiane, jako zarządzanie populacjami zwierząt poszczególnych gatunków oraz łagodzenie negatywnych interakcji na styku ochrony przyrody i działalność człowieka.

- 7) *Zarządzenia wprowadzają warunek: „Osoby, o których mowa w ust. 3, muszą posiadać wiedzę z zakresu ochrony gatunkowej bobra europejskiego i zasad postępowania przy ograniczaniu liczebności populacji bobrów”. Norma taka jest niejednoznaczna i nieostra, z tym samym nie spełnia wymogu poprawności legislacyjnej. - uwagę uwzględniono.*

Zgodnie z instrukcją załączoną do porozumienia z dnia 19 lipca 2016 roku „w sprawie wprowadzenia do stosowania instrukcji określającej reguły postępowania przy ograniczeniu populacji bobra europejskiego *Castor fiber* na terenach obwodów łowieckich”, zawartego pomiędzy Generalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska, a Polskim Związkiem Łowieckim, odstrzał będzie wykonywany wyłącznie przez myśliwych zrzeszonych w Polskim Związku Łowieckim, którzy odbyli wcześniej odpowiednie szkolenie organizowane przez Polski Związek Łowiecki.

Projekty zarządzeń, zostały uzupełnione o zapis dotyczący warunku przeszkolenia osób wykonujących odstrzał w zakresie ochrony gatunkowej bobra europejskiego i zasad postępowania przy ograniczaniu liczebności populacji bobrów.

- 8) Zarządzenie pozostaje w konflikcie z zakazem obowiązującym w parku krajobrazowym dotyczącym umyślnego zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb - uwagę odrzucono.

W województwie mazowieckim projekty zarządzeń obejmują jeden fragment, położony w granicach Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego. Jest to niewielki 12 ha kompleks stawów hodowlanych, gdzie redukcja populacji bobrów, które rok rocznie niszczą groble stawowe, ma na celu zapewnienie prowadzenia racjonalnej gospodarki rybackiej.

Zgodnie z art. 17 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody na obszarze parku krajobrazowego, może być wprowadzony zakaz umyślnego zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności w ramach racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej, rybackiej i łowieckiej. Ponadto zgodnie z art. 17 ust. 2 pkt 3 cyt. ustawy, zakaz ten nie dotyczy prowadzenia działań związanych z bezpieczeństwem powszechnym. Należy też uznać, iż w przypadku przedmiotowych zarządzeń, mających na celu ograniczenie szkód wyrządzanych w gospodarce człowieka, odstrzał bobra jest wykonywany w ramach racjonalnej gospodarki rolnej (ochrona przed zalewaniem upraw, niszczeniem gruntów rolnych), leśnej (ochrona drzewostanów w przypadku lasów prywatnych) i rybackiej (ochrona przed zniszczeniem urządzeń hydrotechnicznych). Ograniczenie populacji bobra europejskiego w sąsiedztwie obiektów ochrony przeciwpowodziowej jest uzasadnione koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa powszechnego osób i mienia. Zatem, nawet jeśli ww. zakazy zostały wprowadzone, nie mają one zastosowania w przypadku wykonywania zarządzeń, dotyczących redukcji populacji bobra.

- 9) Zapis: „Odstrzelone bobry stanowią własność myśliwego, dokonującego odstrzału, jako częściowa rekompensata kosztów pozyskania” zostanie usunięty z treści zarządzeń.

- 10) Rażąco niezgodne z prawem są próby wprowadzenia zarządzeniami wydawanymi na podstawie art. 56a bezterminowych uprawnień do przetrzymywania, posiadania lub preparowania okazów gatunku, zbywania, oferowania do sprzedaży, wymiany, darowizny, transportu w celach sprzedaży okazów gatunku, wywozu poza granicę państwa okazów odstrzelonych bobrów. - uwagę uwzględniono.

Bezterminowe upoważnienia do przetrzymywania, posiadania, zbywania oferowania do sprzedaży, wymiany, darowizny, transportu w celu sprzedaży okazów gatunku, wywozu poza granicę państwa okazów odstrzelonych okazów bobra zostały zastąpione zapisem umożliwiającym myśliwemu zastosowanie odstępstw od ww. zakazów w okresie 5 lat od dnia wejścia w życie zarządzenia. Zgodnie z delegacją ustawową maksymalny okres obowiązywania zarządzenia ustanowionego na podstawie art. 56a ustawy o ochronie przyrody to 5 lat.

- Stołeczne Towarzystwo Ochrony Ptaków:

- 1) Aby zarządzenie zezwalające na zabijanie zwierząt chronionych było zasadne, konieczne jest uzależnienie odstrzału od wykazania braku innych alternatyw oraz wykazania braku negatywnego wpływu odstrzału na siedliska przyrodnicze i inne gatunki podlegające ochronie, np. lokalną populację chronionych gatunków ptaków związanych z podmokłymi łąkami. - uwagę odrzucono, dokonano odpowiedniego uzupełnienia uzasadnienia zarządzenia;
- 2) W projekcie zarządzenia brakuje rzetelnej i szczegółowej analizy zastosowanych metod alternatywnych, nie wykazano więc, że nie ma alternatywy dla odstrzału bobrów. Z dokumentu nie wynika, by w wystarczającej skali i wystarczająco długo stosowano inne, istniejące metody alternatywne do których należy m.in.:
  - pozostawianie stref buforowych wzdłuż cieków i zbiorników,
  - zapobieganie kolonizacji obszarów,
  - ochrona drzew przed zgryzaniem z wykorzystaniem siatki lub farby,
  - pokrywanie pni farbą lub lakierem,
  - wykorzystanie drutów pod napięciem elektrycznym,
  - urządzenie Clemson,

- zastosowanie urządzeń przelewowych np. wystarczająco długich rur przechodzących przez tamy.
- uwagę odrzucono, dokonano odpowiedniego uzupełnienia w uzasadnieniu zarządzenia w tym zakresie;
- 3) *Przed podjęciem radykalnych środków jak odstrzał zwierząt chronionych na terenie całego kraju powinna być przeprowadzona rzetelna inwentaryzacja i ocena populacji krajowej. Brak jednoznacznej rzetelnej oceny liczebności bobrów w Polsce, dane są bardzo rozbieżne. Nie można rozpatrywać osobno odstrzałów na terenach podlegających poszczególnym RDOŚiom, a ocena ich wpływu na polską populację bobra powinna być dokonana zbiorczo, jako ocena efektu skumulowanego.* - uwagę odrzucono, dokonano odpowiedniego uzupełnienia uzasadnienia zarządzenia;

- wójt gminy Kotuń i sołtys wsi Pieńki, gm. Kotuń:

1) *Wniosek o włączenie do planowanego odstrzału bobrów z terenu wsi Pieńki, Kotuń, Koszewnica, Kępa, Oleksin, Jagodne, Albinów, Sosnowe, Żdżar gm. Kotuń* - uwagę odrzucono.

Z ww. wsi, gm. Kotuń wpływały pojedyncze wnioski o odszkodowanie za szkody wyrządzone przez bobry wobec czego wysokość wypłaconych odszkodowań stanowiły znikomy % kwoty w skali województwa mazowieckiego. Podczas przygotowywania projektu zarządzenia wybrano jedynie te miejsca, z których wpływa duża liczba wniosków o odszkodowanie, gdzie odnotowane są znaczące straty w gospodarce.

- właściciel stawów w Sulbinach:

1) *Konieczność informowania właściciela o każdorazowym wejściu na teren stawów oraz ustalanie z właścicielem terminów polowań.*

- uwagę odrzucono – konieczność uzyskania zgody na wejście na teren obrębu rybackiego jest unormowana w ustawie z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym, w której art. 13 ust. 2 stanowi: „*wstęp do obrębu hodowlanego wymaga uzgodnienia z uprawnionym do rybactwa*”.

2) Uwaga: „*Obowiązek corocznego wypłacania odszkodowania przez RDOŚ w Warszawie, za szkody powodowane przez czaple, kormorany, żurawie, norki, wydry, tchórze, mewy i pozostałe szkodniki*”

- uwagę odrzucono - nie dotyczy treści zarządzenia.

Projekt przedmiotowego zarządzenia został pozytywnie zaopiniowany przez Regionalną Radę Ochrony Przyrody w Warszawie, co znalazło swoje odzwierciedlenie w wynikach głosowania elektronicznego (GE6-2016) w dniach 7-10.10.2016 r., (WPN-I-0021.8.2016.AA).

Projekt niniejszego zarządzenia uzyskał uzgodnienie Wojewody Mazowieckiego – pismo znak: LEX-11.0521.2.24.2016 z dnia 25. października. 2016 r.

Wejście w życie niniejszego zarządzenia nie spowoduje dodatkowych obciążeń dla budżetu Państwa, może natomiast wpłynąć korzystnie, m.in. poprzez zmniejszenie wysokości nakładów na utrzymanie, remonty i zabezpieczenie urządzeń istotnych dla zapewnienia bezpieczeństwa przeciwpowodziowego oraz zmniejszenie wysokości wypłaconych odszkodowań.

